

Ks. Marek SZYMULA

FUNDAMENTALNE ELEMENTY DUCHOWOŚCI KAPŁAŃSKIEJ W ŚWIETLE NAUCZANIA PAPIEŻA PAWŁA VI

Treść: 1. Duchowość budowana na sakramentalności święceń. 2. Duchowość budowana na relacji biskup - prezbiter. 3. Duchowość budowana na pracy pastoralnej.

Zagadnienia związane z sakramentem kapłaństwa oraz duchowości z niego wypływającej stają się jednym z naczelných tematów współczesnego Kościoła. Odnowa bowiem całego Kościoła zależy w dużej mierze od posługi kapłanów ożywionych duchem Chrystusowym. Teologię kapłaństwa po Soborze Watykańskim II wszechstronnie rozwinął w swoich dokumentach i przemówieniach papież Paweł VI. Stąd też ujęcie duchowości kapłańskiej w nauce tego Papieża posiada do dziś doniosłe znaczenie. Paweł VI wiele razy mówił w swych wystąpieniach o działaniu Bożym w święceniach kapłańskich i w wyświęconych, o stosunku prezbitera do Chrystusa i o duchowości, która stąd wypływa. Niniejszy artykuł podejmuje próbę ukazania źródeł gorliwości kapłańskiej wskazując za Pawłem VI na fundamentalne elementy duchowości określające tożsamość kapłana.

1. Duchowość budowana na sakramentalności święceń

Źródłem duchowości kapłańskiej według Papieża Pawła VI jest konsekracja, czyli sakramentalny znak łaski. Przez ten znak Chrystus Kapłan konsekruje powołanych do specjalnej misji w służbie swego Królestwa, oraz na zawsze zamienia ich w swoich kapłanów. Podczas święceń kapłańskich dnia 29 czerwca 1975 roku Paweł VI zwracając się do przyszłych księży mówił: „Święcenia kapłańskie. Co to jednak dokładnie znaczy? Co stanowi istotę, prawdę, a zarazem nadprzyrodzoną nowość sprawowanego obrzędu? Chodzi tutaj o istotną treść nie tylko tego obrzędu, ale o samą tajemnicę Kościoła. Dokonuje się bowiem tutaj nie co innego, jak właśnie przekazanie duchowej władzy, jaką Duch Święty przenosi - za pośrednictwem Chrystusa - na wybranego ucznia, którego wprowadza na stopień służby Bożego w Kościele /.../. Pewien kontakt, wpływ oraz charakter kształtuje każdego, kto otrzymuje świę-

cenia kapłańskie”¹. Ta szczególna relacja do Zbawiciela jest przez Papieża ukazywana jako klucz do zrozumienia istoty kapłaństwa. Prezbiterzy przyjmując święcenia zostają w nowy sposób poświęceni Bogu i przez sakrament kapłaństwa nawiązują szczególny „stosunek do Chrystusa, który zda się utożsamiać ich byt ludzki z Nim: *sacerdos alter Christus*”². Bowiem kapłaństwo sakramentalne nie pochodzi tylko od Chrystusa, ale jest zakorzenione w „sacrum” Jego kapłaństwa. To uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa sięga tak głęboko w istotę człowieczeństwa, że dokonuje się swoista identyfikacja kapłana z Chrystusem. Po udzieleniu święceń w Manili, azjatyckim kapłanom, Papież posługując się dobrze znanym tekstem Pawłowym, tak przedstawia związek kapłana z Jezusem: „Na mocy sakramentu kapłaństwa staliście się uczestnikami Kapłaństwa Chrystusowego, tak że nie tylko wypełniacie Jego służbę, lecz żyjecie Chrystusem, a Chrystus żyje w was, możecie powiedzieć, zjednoczeni z Nim w stopniu tak wysokim i pełnym uczestnictwa w Jego misji zbawczej, to co mówił o sobie św. Paweł: *ŹJa żyję, lecz nie jestem już sobą, to żyje we mnie Chrystus*’ (Ga 2, 20)”³. I konkluduje: „Pozwala to otworzyć przez księdzem drogę do duchowości prowadzącej do nieba /.../ doprowadza go do szczytów ascetycznego i mistycznego życia. Jeśli kiedykolwiek poczujecie się sami, /.../ słabi i bezbronni, przypominajcie sobie, że jesteście *per ipsum, et cum ipso, et in ipso*”⁴.

Poprzez sakrament kapłaństwa - nauczał Ojciec Święty - następuje głębokie przeobrażenie osoby kapłana. Wyraża się to w stałym i ontologicznym upodobnieniu się do Chrystusa. Wymaga to od kapłana postawy całkowitego poświęcenia się Chrystusowi, w taki sposób aby mógł on wypełnić funkcję kapłańską w Jego imieniu, by jego „kapłaństwo promieniowało światłem, by prowadził życie prawdziwe ewangeliczne, czerpiąc miłość, odwagę i radość ze służby spełnianej w głębokim zjednoczeniu z Chrystusem”⁵.

Charakter sakramentalny jest przede wszystkim znakiem konsekracji, przez którą kapłan staje się własnością Boga w sposób „pełny, bezpośredni, charakterystyczny”⁶. „Każdy z was - powiedział do neoprezbiterów dnia 6. 01. 1966 roku Paweł VI - jest wybrańcem do obcowania z Bogiem, do poznawania Boga, do miłości i służby wyłącznie Bogu: *Dominus pars*. Każdy znalazł się w tajemniczej sieci przenikającej go uświęcających promieni, do tego stopnia, że moce Boże zostały wam przekazane. Jesteście już żywymi narzędziami nadprzyrodzonego działania Boga. I potem jeszcze nowy stosunek, jaki nawiązujecie z Kościołem, a w specjalny sposób z bisku-

¹ PAOLO VI, Il sacerdozio è ministero, è servizio, è mediazione fra Dio e il popolo (29 giugno 1975), *Insegnamenti di Paolo VI*, t. 13, Tipografia Poliglotta Vaticana 1976, 703. (=Insegnamenti)

² PAOLO VI, Conferimento dell'ordinazione sacerdotale a 62 diaconi di ventitré Paesi di missione (6 gennaio 1966), *Insegnamenti*, t. 4, 1967, 11.

³ PAOLO VI, Il battito del Cuore di Cristo in quello del sacerdote fedele (28 novembre 1970), *Insegnamenti*, t. 8, 1971, 1232.

⁴ *Tamże*.

⁵ PAOLO VI, Il concorso di tutti i fedeli alle vocazioni sacerdotali (13 maggio 1971), *Insegnamenti*, t. 9, 1972, 418.

⁶ PAOLO VI, Conferimento, *dz. cyt.*, 10.

pem. Począwszy od dziś, nie jesteście już przeznaczeni do jakiejś innej działalności aniżeli do jego służby”⁷. Od biskupa związek rozszerza się na cały świat i jest już wspomnianym związkiem z Chrystusem, które tamte streszcza i w pełni urzeczywistnia. Związek ten „który zda się utożsamiać wasz byt ludzki z Nim”⁸, sprawi, że kapłan staje się „żywym instrumentem w rękach Chrystusa, staje się drugim Chrystusem *sacerdos alter Christus*”⁹.

Charakter sakramentalny wyraża głębię zaangażowania i zobowiązania kapłańskiego. Cały jego byt musi być konsekrowany i upodobniony do Chrystusa Kapłana, aby mógł działać w Jego imieniu. „Synowie ukochani - mówił Paweł VI do nowo wyświęconych kapłanów w Ateneum Salezjańskim 4. 04. 1971 roku - pielęgnujcie ściśle zjednoczenie z Chrystusem poprzez szczerą i głęboką życie wewnętrzne. Jest to pierwszy i najprzyjemniejszy obowiązek waszego życia kapłańskiego. Taka jest postawa tego, kto na mocy otrzymanego sakramentu stał się Łszafarzem Bożych tajemnic’ (1 Kor 4, 1). Jest to logiczna odpowiedź dana Temu, który was szczególnym aktem miłości wybrał na swoich przyjaciół (por. J 15, 16) i zażądał waszego życia, waszych talentów, waszej całkowitej gotowości, abyście stali się Jego żywymi narzędziami, przewodami Jego łask, przekąźnikami Jego wzorów i Jego słowa. Słowem - abyście byli Jego przedłużeniem w świecie”¹⁰.

Ten „szczególny związek z Chrystusem” przenika istotę kapłanów w taki sposób, że napełnia ich łaską, mocą, obowiązkami oraz zobowiązuje ich do uczynienia programem swego życia ścisłego, wciąż postępującego naprzód naśladowania Chrystusa¹¹. Albowiem kapłaństwo „nie jest zawodem, nie jest przejściowym urzędem, lecz jest to poświęcenie całej swej osoby na służbę Panu w ślad za Apostołami”¹². Przez ten oryginalny i niewypowiedziany związek z Chrystusem mogą oni nieść zbawienie ludziom sobie powierzonym, bowiem „przyodziawszy się w osobę Chrystusa pełnią posłannictwo pośrednika, są tłumaczami słowa Bożego i szafarzami Bożych tajemnic”¹³. Ich kapłaństwo staje się „drogą udzielania się życia Bożego, drogą przedłużającą, boskoludzkie posłannictwo Chrystusa, przekazujące ludzkości Boże tajemnice /.../. Jest to funkcja wysłannika, który w imieniu Chrystusa spełnia posłannictwo jakby Boga samego, który przez nas udziela napomnień’(2 Kor 5, 20)”¹⁴. W tym aspekcie ukazuje się wyraźnie natura służebnego kapłaństwa, która „nie jest jakimś urzędem ani jakąkolwiek służbą wykonywaną dla wspólnoty kościelnej, lecz jest

⁷ *Tamże*.

⁸ *Tamże*, 11.

⁹ *Tamże*.

¹⁰ PAOLO VI, Il primato di Dio nella vita sacerdotale (3 aprile 1971), *Insegnamenti*, t. 9, 1972, 246.

¹¹ Por. PAOLO VI, Conferimento, *dz. cyt.*, 11.

¹² PAOLO VI, Il Papa ad un gruppo di sacerdoti belgi nel XXX ordinazione sacerdotale (21 febbraio 1977), *Insegnamenti*, t. 15, 1978, 188.

¹³ PAOLO VI, Conferimento, *dz. cyt.*, 11.

¹⁴ PAOLO VI, In Cristo è definita l'identità del Sacerdote (17 febbraio 1972), *Insegnamenti*, t. 10, 1972, 166.

służbą, która uczestniczy w sposób szczególny poprzez sakrament święceń w charakterze niezbywalnym w Kapłańskiej władzy Chrystusa”¹⁵. Ta władza udzielona kapłanom „ze swej istoty przewyższa ludzką możność i tylko Bóg może człowiekowi powierzyć taką władzę dla ludzkiej posługi”¹⁶. Stąd też kapłan poprzez święcenia staje się „ikoną” Pana, sakramentem, żywym i skutecznym znakiem obecności Chrystusa - Głowy Kościoła i Jego misji w podwójnym aspekcie władzy i służby. Konsekrowani przez namaszczenie Ducha Świętego i posłani przez Chrystusa kapłani „poświęcają się całkowicie służbie ludziom, przez wypełnianie czynności pasterskich, żyjąc wiarą i kultem, promieniowaniem miłością i świętością, co staje się ich obowiązkiem, który prowadzi do poświęcenia samego siebie, jak uczynił to Jezus na krzyżu”¹⁷.

Prezbiterzy zatem, upodobnieni do Chrystusa Kapłana, jako szafarze Głowy Kościoła, ze szczególnego względu są zobowiązani do nabycia świętości, ponieważ poświęceni Bogu nowym sposobem w momencie przyjęcia święceń, stają się „drogą udzielania się życia Bożego, przedłużającą zbawcze, boskoludzkie posłannictwo Chrystusa”¹⁸. Dlatego zasadą życia i postępowania prezbiterów winna być ich duchowa i osobowa więź z Chrystusem. Im bardziej kapłani będą narzędziami uległymi i zjednoczonymi z Chrystusem - Głową, tym bardziej będą zdolni do wypełniania Jego dzieła zbawienia i uświęcenia. Dlatego ich duchowość wypływa z samego bytu kapłańskiego, jest zaś daleka od zlecenia tylko zewnętrznego czy prawnego¹⁹. Formacja takiej duchowości tworzy się - jak widzimy - na podstawie relacji Chrystus - prezbiter.

2. Duchowość budowana na relacji biskup - prezbiter

Posługa kapłańska jest posługą samego Kościoła Chrystusowego. Powierając ją kapłanom Kościół żąda od nich spełnienia funkcji służenia ludziom według planu i programu, jaki z konieczności wymaga współpracy, porządku i hierarchii. Według Pawła VI posługa ta, to „obowiązek ewangelizacji powierzony przez Chrystusa Apostołom, a obecnie ich następcom, czyli biskupom, utrzymującym wspólnotę z Biskupem rzymskim. Oni to, wraz z powierzonym im specjalnym poleceniem, otrzymali obfitszy wylew darów Ducha Świętego. Z nimi współpracują kapłani, jako najbliżsi

¹⁵ PAOLO VI, *Messaggio di paterna dilezione a tutti i Sacerdoti della Chiesa Cattolica* (30 giugno 1968), *Insegnamenti*, t. 6, 1969, 313-314.

¹⁶ PAOLO VI, *Il sacerdozio è ministero*, *dz. cyt.*, 703.

¹⁷ PAOLO VI, *Il battito del Cuore di Cristo*, *dz. cyt.*, 1233.

¹⁸ PAOLO VI, *In Cristo è definita*, *dz. cyt.*, 166.

¹⁹ Por. G. RAMBALDI, *Il sacerdozio nella catechesi di Paolo VI*, *Teologia del Sacerdozio* 12(1980) 71.

współpracownicy podlegli ich władzy²⁰, którym oni powierzyli „zadania swego urzędu”²¹.

Paweł VI rozważa problem jedności prezbiterów z biskupem w potrójnym aspekcie. W aspekcie teologicznym, biskupów i prezbiterów łączy wspólnota święceń i posługi. W aspekcie społecznym, więź prezbiterów z biskupem stanowi znak jedności z Ludem Bożym i Chrystusem. W aspekcie zaś relacji osobowych, więź ta oparta jest na wzajemnym szacunku, miłości braterskiej, współpracy, zaufaniu i posłuszeństwie.

W przemówieniu wygłoszonym w dniu 6 stycznia 1966 roku do diakonów spośród 23 różnych narodowości, Papież zwrócił uwagę, iż z chwilą święceń kapłańskich zawiązuje się szczególną relację między biskupem a prezbiterem. „Począwszy - mówił - od dziś nie jesteście już przeznaczeni do jakiejś innej działalności aniżeli służby biskupowi. Staliście się współpracownikami, współodpowiedzialnymi, wykonawcami posługi i urzędu nauczycielskiego oraz pasterskich rządów biskupa”²². A przechodząc do konkluzji Paweł VI pytał neoprezbiterów: „Czy zdajecie sobie sprawę żeście się wyrzekli wszystkiego, samej nawet wolności waszej, aby być do dyspozycji Pasterza, jako wierni, żarliwi i oddani tłumacze jego woli?”²³.

Papież w swoim nauczaniu nie tylko zauważa fakt, że wypełnianie posługi pasterskiej podlega biskupowi, ale podkreśla, że posłuszeństwo kapłańskie musi być podjęte z pełną wolnością i odpowiedzialnością jako owoc świadomego poddania swej woli pod autorytet wyższy, przyjęty z czcią religijną i miłością, oparte na dużej dojrzałości duchowej. Motywem posłuszeństwa ma być zawsze wewnętrzne przekonanie zakorzenione w wymogach sumienia kapłańskiego i pobudkach nadprzyrodzonych płynących z miłości Kościoła i troski o jego dobro. Nie jest to posłuszeństwo jedynie i wyłącznie wykonawcy, ale współpracownika stanu biskupiego, w którym oni „znajdują pomocnika i doradcę w posłudze, obowiązku nauczania, uświęcania i rządzenia Ludem Bożym”²⁴. Albowiem „biskup i kapłan mają posłannictwo głoszenia Ewangelii, łaski i prawdy, niesienia światu orędzia zbawienia, działania w tym kierunku, by świat uświadomił sobie równocześnie swój grzech i odkupienie, posłannictwo zachęcania do nadziei, odrywania się od ciągle odradzających się bożyszcz, nawracania do Chrystusa - Zbawiciela”²⁵.

Prezbiterzy w realizacji swego posłuszeństwa mają zatem używać wszystkich darów otrzymanych od Boga. Całość ich stosunków do biskupa musi prowadzić do

²⁰ PAOLO VI, L'impulso nuovo, concorde, generoso per l'attività evangelizzatrice della Chiesa, (26 ottobre 1974), *Insegnamenti*, t. 12, 1975, 1004.

²¹ Preparazione alla IX Giornata Mondiale per la Vocazioni Ecclesiastiche (18 marzo 1972), *Insegnamenti*, t. 10, 1973, 264.

²² PAOLO VI, Conferimento dell'Ordinazione sacerdotale, *dz. cyt.*, 10.

²³ *Tamże*.

²⁴ PAOLO VI, Il Papa ai Vescovi della Polonia in visita „ad limina” (12 novembre 1977), *Insegnamenti*, t. 15, 1978, 1044.

²⁵ PAOLO VI, Il sacro celibato ecclesiastico (2 febbraio 1970), *Insegnamenti*, t. 8, 1971, 100.

rozwiniecia charyzmatu, który jest w nich i który został im dany przez włożenie rąk (por. Tym 4, 14). Winni są zatem biskupowi odpowiedzialne posłuszeństwo, co nie wyklucza - co więcej - postuluje, że inicjatywy i poszukiwania, zmierzające do jak najlepszego rozwiązania problemów pastoralnych, wychodzą od poszczególnego kapłana, od jego doświadczenia wiary, jego zadania i zobowiązania apostołskiego. Bowiem moc kapłańska przychodzi od Chrystusa przez święcenia. Dlatego prezbiter nie może się sprzeniewierzyć swojej misji stąd wypływającej. Gorliwość i troska apostołska pochodzi z sakramentu i nie ma od niej dyspensy. A obowiązek posłuszeństwa jest nierozdzielnie związany z wkładem jaki prezbiter daje biskupowi w wypełnianiu misji apostołskiej.

Papież w jednym z przemówień do duchowieństwa Rzymu zwrócił uwagę na to, iż „posłuszeństwo jest jedną z cnót, która dziś nie jest doceniana przez wszystkich tak jak być powinna, a która pozostaje przecież czymś fundamentalnym dla tych, którzy chcą kroczyć za Jezusem i naśladować Go. Jest ona niezbędna dla spójności historycznej i społecznej Mistycznego Ciała, którym jest Kościół podczas pielgrzymowania w czasie”²⁶. Następnie odwołując się do Soboru Watykańskiego II przypominał, iż „posłuszeństwo usprawiedliwia się od strony władzy, która go wymaga nie w duchu dominacji, ale służby”²⁷. Dlatego stwierdza: „Musimy wszyscy z pokorą i wiernością powrócić do praktykowania posłuszeństwa, jeśli naprawdę miłujemy autentyczne życie chrześcijańskie, jeśli naprawdę chcemy urzeczywistnić nasze największe pragnienia, jakie Chrystus rozbudza w swoich uczniach”²⁸. Posłuszeństwo rodzi się z potrzeby bycia wiernym Chrystusowi i Jego duchowi w realizowaniu charyzmatu apostołskiego. Obaj zaś - biskup i prezbiter - są narzędziami aktualizacji tej samej woli zbawczej.

Papież nie przestawał prosić kapłanów o jedność w pracy apostołskiej i posłuszeństwie, występując przeciw duchowi kontestacji, który stał się jakby „formą epidemii i antykościelnej krytyki uprzedzonego umysłu”²⁹. Według Pawła VI krytyka ta, która „stała się już konwencjonalną, sprzyja pewnego rodzaju niszczyielskiemu oportunizmowi nie służącemu ani prawdzie, ani miłości”³⁰. Przy takiej postawie, Papież pytał: „Jakże można rozwijać jakieś pozytywne działania, jednomyślne, chrześcijańskie, poczynając od pluralizmu ideologicznego, który trąci dowolną interpretacją, rozbija więc spójność wspólnoty wiary, miłości, ofiary, ewangelicznej jedności”³¹. Wypowiedź swą kończy krótkim stwierdzeniem nawołującym do jedności: „Nie rozpraszaźmy Kościoła”³².

²⁶ PAOLO VI, Essere nel mondo ma non del mondo (17 febbraio 1969), *Insegnamenti*, t. 8, 1970, 118.

²⁷ *Tamże*.

²⁸ *Tamże*.

²⁹ PAOLO VI, Una comunità ecclesiale unita per più efficiente azione pastorale (25 febbraio 1974), *Insegnamenti*, t. 12, 1975, 197.

³⁰ *Tamże*, 198.

³¹ *Tamże*.

³² *Tamże*.

Przebywając blisko księży Paweł VI starał się zawsze ich zrozumieć. Problemy, które przeżywali czynił swoimi, rozumiał ciężkie próby przez które przechodzili, ich lęki oraz obawy. Dał temu wyraz w przemówieniu do Dyrektora Krajowych Unii Apostolskich Kleru, dnia 22 marca 1972 roku w Rzymie: „Doświadczenie pokazuje, że oficjalne działania, chociaż dobrze i skutecznie zorganizowane, okazują się niewystarczające do tego, by zadośćuczynić oczekiwaniom i potrzebom osobowym duchowości kapłańskiej, a zwłaszcza potrzebie braterstwa i przyjaźni między kapłanami. Można to stwierdzić na podstawie faktu, iż wielu kapłanów coraz częściej poszukuje jakiejś formy braterskiego spotkania, w którym spontaniczność uczestnictwa, zbieżność pragnień, mentalności i tych samych zainteresowań bardzo łatwo wytwarza bardzo ciepłą atmosferę bliskości, również na płaszczyźnie czysto ludzkiej przyjaźni”³³. Dlatego też z niezwykłą miłością zachęcał biskupów, by grono kapłańskie im powierzone tworzyło rzeczywistą braterską wspólnotę posługi: „W naszych bowiem czasach - mówił Paweł VI do biskupów polskich przybyłych do Rzymu *Ad Limina Apostolorum*, dnia 12 listopada 1977 roku - bardziej niż kiedykolwiek indziej, potrzeba aby biskupi pomagali swoim kapłanom, zwłaszcza młodym, aby ich znali, spotykali się z nimi, by ich miłowali i wspierali w kłopotach”³⁴. To ojcowskie zadanie biskupów bycia duchowymi przewodnikami kapłanów, - zdaniem Ojca Świętego - bardzo przyczyni się do wytworzenia, wzmocnienia i pielęgnowania, obopólnej więzi umysłów i serc oraz tego, że współpraca w posłudze duszpasterskiej dotyczącej całej diecezji stanie się coraz ściślejsza. „Mówiąc krótko, trzeba, aby każdy należący do kleru diecezjalnego czuł, że jest przez swego biskupa znany i kochany”³⁵.

Zagadnienie to poruszył również Papież w Encyklice *Sacerdotalis Caelibatus*, gdzie zwracając się do biskupów mówił: „Bądźcie dla swoich kapłanów - raczej niż zwierzchnikami i sędziami - nauczycielami, ojcami, przyjaciółmi i braćmi, dobrymi, miłosiernymi, łagodnymi, wybaczącymi, gotowymi do pomocy. Starajcie się też zachęcić powierzonych wam kapłanów do wzajemnej z wami przyjaźni i do pełnej wobec was ufności - w taki jednak sposób, aby więzy prawowitego posłuszeństwa nie tylko się nie rozluźniły, lecz raczej umocniły się przez miłość ze strony Pasterza, a samo posłuszeństwo stało się bardziej chętne, szczere i pełne”³⁶. W tej relacji przyjaźni i życia się biskupa ze swoimi kapłanami widział Papież okazję i możliwość, by w odpowiednim czasie „otwierali oni przed biskupem swoje dusze i ukazywali swe trudności”³⁷, będąc „ożywieni niezachwianą nadzieją, że biskup będzie zawsze gotowy spieszyć im z pomocą”³⁸, a także pewni iż „mogą otwarcie powierzyć swoje

³³ PAOLO VI, L'Unione Apostolica del Clero (22 marzo 1972), *Insegnamenti*, t. 10, 1973, 228.

³⁴ PAOLO VI, Il Papa ai Vescovi della Polonia, *dz. cyt.*, 1045.

³⁵ *Tamże*.

³⁶ PAOLO VI, *Sacerdotalis Caelibatus* (24 giugno 1967), *Insegnamenti, Encicliche 1963-1970*, 1971, 161.

³⁷ *Tamże*.

³⁸ *Tamże*.

błędy, w które się może uwikłać, bez niewolniczego lęku przed karą, w oczekiwaniu upomnienia, przebaczenia i wsparcia, co zarazem pobudzi ich i zapali do podążania drogą z odnowioną ufnością³⁹.

Biskupi mają zatem uważać prezbiterów za swoich „braci i przyjaciół”⁴⁰ na podobieństwo Chrystusa, który nazywa swoich uczniów nie sługami, ale przyjaciółmi. Kapłani zaś winni „szanować ich jako sługi Chrystusa i szafarzy Bożych tajemnic, ponieważ im zostało powierzone świadczenie o Ewangelii prawdy i posługa uswięcania”⁴¹. Dlatego prezbiterzy powinni rozpoznać w biskupie ojca, któremu winni są szczerą miłość i odpowiedzialne posłuszeństwo.

3. Duchowość budowana na pracy pastoralnej

Sakrament chrztu ukierunkowuje egzystencję chrześcijanina w dążeniu ku wiecznemu przeznaczeniu człowieka. Poprzez chrzest, następuje w nim inicjacja życia Bożego, to znaczy życia wiary, nadziei i miłości, a także tego, co należy do istoty życia chrześcijańskiego - służby wobec bliźnich. To wymaganie w stosunku do każdego chrześcijanina, dla prezbitera staje się zobowiązaniem potwierdzonym znakiem sakramentalnym święceń kapłańskich. Zatem kapłani, jak naucza Paweł VI zobowiązani są w sposób szczególny do pełnienia funkcji służebnej wobec siebie powierzonego ludu⁴². Posługiwanie kapłańskie to „nieodwołalne oddanie się Bogu”⁴³, to wejście w ślady Chrystusowe i pójście za Tym, który nie przyszedł, żeby Mu usługiwano, ale żeby sam służył (por. Łk 22, 25n). To szczególne wymaganie służby wpływające z urzędu kapłańskiego oraz jego istoty jest według Pawła VI, niezmiennie i od wieków to samo: „zjednoczenie z Bogiem, miłość krzyża, odcięcie się od dóbr ziemskich, duch modlitwy, ofiarna i czujna czystość, pełne posłuszeństwo przedstawicielom Boga i całkowite oddanie się służbie bliźnim”⁴⁴. Ukierunkowanie na służbę rozpoczęte już od chrztu świętego a wzmocnione przez sakrament święceń czyni kapłana jeszcze bardziej w tym względzie dyspozycyjnym. Zasadniczym źródłem tego służebnego powołania kapłańskiego oraz możliwości jego rozwoju jest „głęboka wiara w Pana, autentyczny zmysł Kościoła oraz gorące pragnienie służenia duszom aż do wspaniałomyślniej ofiary krzyżowej, która jest źródłem nadziei paschalnej”⁴⁵. Głęboko przeżywany dynamizm wiary, nadziei i miłości oraz pełna zaangażowania

³⁹ *Tamże*.

⁴⁰ PAOLO VI, *Il Papa ai Vescovi della Polonia*, dz. cyt., 1045.

⁴¹ PAOLO VI, *Fermezza nella fede, nell'unità e nel fervore apostolico* (29 giugno 1973), *Insegnamenti*, t. 7, 1970, 887.

⁴² Por. PAOLO VI, *Servizio e pratica della carità* (12 marzo 1969), *Insegnamenti*, t. 7, 1970, 887.

⁴³ PAOLO VI, *Il primo di Dio*, dz. cyt., 247.

⁴⁴ *Tamże*.

⁴⁵ PAOLO VI, *Il noncorso di tutti i fedeli*, dz. cyt., 417.

służba, czyni kapłana obecnego wśród ludu „człowiekiem wspólnoty, który nie żyje dla siebie, ale dla innych”⁴⁶.

Zatem przez namaszczenie Ducha Świętego „zostają kapłani wyniesieni do służenia Chrystusowi Nauczycielowi, Kapłanowi i Królowi, uczestnicząc w posłudze, dzięki której Kościół, tutaj na ziemi, nieustannie rośnie jako lud Boży, Ciało Chrystusa i Świątynia Ducha Świętego”⁴⁷. Ten potrójny aspekt władzy Chrystusa, która buduje, uświęca i kieruje, przywołuje również potrójne zadania wypływające z konsekracji kapłańskiej: ewangelizować, uświęcać oraz kierować.

Pełnię realizacji postawy służebnej osiąga prezbiter w miłości pasterskiej. Jest ona duszą całej działalności prezbiterów spełnianej „dla miłości i z miłości”⁴⁸. Kapłan idąc wiernie śladami Chrystusa będzie dążył do „całkowitego daru z siebie, do ofiary takiej, o jakiej uczył Chrystus i jaką uczynił z siebie, dając przykład tym, którzy Go naśladować w urzędzie pasterza: ‘Dobry Pasterz daje życie swoje za owce’ (J 10, 11)”⁴⁹. To stwierdzenie Chrystusa jednoznacznie ukazuje, iż kapłan ma być „sam przez się znakiem Jego miłości do ludzi”⁵⁰, ma być świadectwem miłości „która dociera aż do krzyża”⁵¹.

Ten bezinteresowny dar miłości kapłańskiej wyzwala ofiarność i zdolność do poświęcenia się na wzór Mistrza, aby wszystkich pozyskać dla Niego. Owocem tej miłości jest właśnie postawa służebna, która sięga w głąb duszy prezbitera i obejmuje wszystkich ludzi: „Któż nie potrzebuje orędzia chrześcijańskiego? Orędzia wiary i łaski? Dokąd nie docierają granice pasterskiego miłosierdzia? A tam gdzie najmniej objawia się pragnienie tego miłosierdzia, czyż nie tam go najbardziej potrzeba?”⁵². Dlatego też miłość pasterska staje się dla kapłana źródłem poszukiwania nowych dróg dla większego dobra Kościoła. Ożywiony takim uczuciem kapłan powinien odważnie występować ze swoją inicjatywą, która przez „pewien rodzaj powinowactwa, sympatii czy potrzeby, wpojona jest w świadomość i byt kapłański i zmusza głosiciela słowa, szafarza łaski i miłości, nie tylko do tego, aby się oddać na służbę dialogu, na każde wezwanie, z jakim się ktoś uczciwie doń zwróci, ale także powoduje, że sam kapłan podejmuje pasterską inicjatywę poszukiwania człowieka, który świadomie czy nieświadomie go potrzebuje”⁵³. Taka postawa wymaga od prezbitera umiłowania człowieka w jego prawdzie wewnętrznej. Tę postawę czynną i apostołską powinien kapłan „ucieleśnić swoją osobowością i to bardziej dzisiaj niż kiedy-

⁴⁶ PAOLO VI, Messaggio di paterna dilezione, *dz. cyt.*, 313.

⁴⁷ PAOLO VI, Trasfigurazione del Sacerdote in Ministro di Cristo (13 ottobre 1971), *Insegnamenti*, t. 8, 1971, 700.

⁴⁸ PAOLO VI, Autorità, servizio, amore nella funzione pastorale (8 luglio 1970), *Insegnamenti*, t. 8, 1971, 700.

⁴⁹ *Tamże*.

⁵⁰ PAOLO VI, Messaggio di paterna dilezione, *dz. cyt.*, 315.

⁵¹ *Tamże*.

⁵² *Tamże*, 314.

⁵³ PAOLO VI, Il sacerdozio è ministro, *dz. cyt.*, 704-705.

kolwiek dawniej. Chodzi tu o miłość, oczywiście nadprzyrodzoną, wrażliwą, skwapliwą⁵⁴. Wszystkie natomiast środki duszpasterskiej posługi, służące dziełu zbawienia mają stać się owocem miłości Chrystusa realizowanej w Kościele przez posługę kapłanów.

Cechą charakterystyczną dla kapłana jako sługi Ludu Bożego, ma być postawa całkowitego oddania siebie. Zwracanie ciągłej uwagi na fakt, że kapłaństwo jest służbą powinno stać w centrum kapłańskiej duchowości: „Każdy z was - mówił Papież w homilii wygłoszonej podczas Mszy świętej w czasie której udzielił święceń kapłańskich 359 diakonom pochodzącym ze wszystkich kontynentów - powinien sobie ciągle uświadamiać: jestem przeznaczony do posługi Kościoła, na usługi Ludu Bożego. Kapłaństwo jest miłością miłosierną. Biada temu, kto by sobie wyrobił przekonanie o możliwości egoistycznego użytkowania kapłaństwa. Całkowite poświęcenie swego życia otwiera przed oczyma ofiarnego kapłana cudowną panoramę służenia dla ludzkości”⁵⁵.

Prowadząc bowiem Lud Boży, kapłani wcielają przyjaźń Bożą tak w siebie, jak i w bliźnich. Nie ma tu miejsca na postawę stania obok wiernych. Ta postawa zobowiązuje jednocześnie tego, kto został obdarowany kapłaństwem Chrystusa, do ofiarowania samego siebie. „Kapłan - pisał Papież - nie należy już do siebie, a jego życie duchowe zależy od wspólnoty braci, do których odnosi się jego urząd. Kapłan jest do ich dyspozycji, do ich usług. To zaś co sprzyja ich zbudowaniu, dla kapłana jest wyborem zobowiązującym”⁵⁶. Jego kontakt z ludźmi kształtowany na wzór Jezusa Chrystusa, który dokonał dzieła zbawienia przebywając wśród nich, sprawia, że jest on „pasterzem ludu Bożego, działaczem miłosierdzia, opiekunem sierot i uciśnionych. Jest rzecznikiem ludzi ubogich, pocieszycielem tych co cierpią, jest ojcem dusz, powiernikiem, doradcą, przewodnikiem, przyjacielem wszystkich, człowiekiem żyjącym dla innych - a gdy zajdzie potrzeba jest dobrowolnym milczącym bohaterem /.../. Nie umie już miłować po ludzku, ponieważ całe swoje serce, bez reszty oddał Chrystusowi, który samego siebie ofiarował na krzyżu. Oddaje on swe serce bliźniemu, ponieważ umiłował go według wzoru Chrystusa”⁵⁷.

Zatem ostatecznie swoją tożsamość znajdzie kapłan w Chrystusie i apostoelskiej formie życia: „On jest naszym wzorem: On - ubogi i pokorny, ofiarny, starający się jedynie o chwałę Ojca i zbawienie dusz. /.../ Jak Jezus, jak Apostołowie - tak i kapłani oddają się całkowicie na służbę Bogu i człowiekowi: to jest ich przeznaczeniem”⁵⁸. Dlatego też według Papieża gorliwe i ciągle naśladowanie Chrystusa „po-

⁵⁴ *Tamże*.

⁵⁵ *Tamże*.

⁵⁶ PAOLO VI, *Autorità, servizio, amore, dz. cyt.*, 699.

⁵⁷ PAOLO VI, *In Cristo è definita, dz. cyt.*, 167.

⁵⁸ PAOLO VI, *Le condizioni della Chiesa nel mondo alla vigilia e nella luce dell'Anno Santo (22 giugno 1974), Insegnamenti*, t. 12, 1975, 528.

winno być stałym wysiłkiem i regułą⁵⁹ postępowania kapłana uczestniczącego w Jego posłudze niesienia światu zbawienia.

Jednocześnie Paweł VI, świadomy wszelkich trudności jakie prezbiter napotyka na drodze apostołstwa oraz świadomy swej odpowiedzialności za posłanych w imieniu Chrystusa pragnie, by to czym każdy kapłan żyje i powinien żyć, przeżywał na zasadzie bezpośredniej obietnicy Chrystusa, szczerze i bezwarunkowo przyjętej. „Chcielibyśmy - mówił do duchownych Rzymu w lutym 1974 roku Paweł VI - dać każdemu charyzmat i pewność, ten charyzmat dany Piotrowi przez Chrystusa, przekazany następnie przez niego aż naszej pokornej osobie i który pozostaje nienaruszony, pełnomocny, zawsze konieczny, a dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek: Umacniaj swoich braci' (Łk 22, 32). Niech każdy więc podejmuje te słowa pokrzepienia jako adresowane do niego samego⁶⁰.

* * *

Podjęta w niniejszym artykule refleksja nad nauczaniem papieża Pawła VI na temat duchowości kapłańskiej zmierza do rozbudzenia w kapłanach Chrystusa pogłębionej świadomości swej tożsamości. Nauka przekazywana przez bezpośredniego kontynuatora myśli soborowych wskazuje na źródło duchowości, jakim jest sam sakrament święceń, przypominając o głębokim i ontologicznym upodobnieniu się osoby kapłana do Chrystusa, dla uczestniczenia w jego zbawczej misji. Zaangażowanie w ewangelizację jest ukierunkowane i inspirowane przez biskupów, z którymi kapłani współpracują. Dlatego też Paweł VI mocno podkreśla potrzebę jedności w pracy kapłańskiej oraz umacniania między sobą atmosfery braterstwa i przyjaźni, wzajemnego szacunku i odpowiedzialnego posłuszeństwa. Ta współpraca ma sprzyjać zaangażowaniu kapłana w miłość pasterską, która czyni go człowiekiem wspólnoty, który nie żyje już dla siebie, ale dla innych, przez co upodabnia się do Chrystusa i osiąga pełną realizację swej osoby.

⁵⁹ PAOLO VI, *In Cristo é definitiva*, dz. cyt., 166.

⁶⁰ PAOLO VI, *Una comunità ecclesiale*, dz. cyt., 194.

ELEMENTI FONDAMENTALI NELLA SPIRITUALITÀ SACERDOTALE SE-
CONDO PAOLO VI

(Riassunto)

Secondo Paolo VI la fonte della spiritualità è l'ordinazione sacerdotale. In essa la persona del sacerdote si assomiglia ontologicamente a Cristo per partecipare alla sua missione salvifica. L'impegno evangelico è indirizzato ed ispirato dai vescovi, con i quali i sacerdoti collaborano. Perciò Paolo VI mette in rilievo la necessità della cooperazione nel lavoro pastorale e della creazione di un'atmosfera di fraternità, amicizia, rispetto reciproco e obbedienza responsabile. Questa collaborazione favorisce l'impegno pastorale del sacerdote, mediante il quale egli diventa un *uomo di comunità*, non vive più per se stesso ma per gli altri e così si assomiglia a Cristo e raggiunge la pienezza del suo sviluppo personale.